

A C T A - 2 0 0 1
s u p p l e m e n t u m

Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány
Csíki Székely Múzeum

Fundația Muzeul Național Secuiesc
Muzeul Secuiesc al Ciucului

A C T A – 2 0 0 1
s u p p l e m e n t u m

T3 Kiadó

Sepsiszentgyörgy
2001

Csíkai Székely Múzeum
Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány

Muzeul Secuiesc al Ciucului
Fundatia Muzeul National Secuiesc

ACTA – 2001
Supplementum

T3 Kiadó
Sepsiszentgyörgy
2001

***

Acta (Siculica) – 2001
Székelyföldi múzeumi évkönyv
(Supplementum)
Sepsiszentgyörgy

Felelős szerkesztő TULIT Attila

Szerkesztette és gondozta PAPUCS András
Az évkönyvsorozatot grafikailag megtervezte
ÜTŐ Gusztáv
Tördelőszerkesztő
BOTOS Kamélia

T3 Kiadó – Sepsiszentgyörgy
Felelős kiadó TULIT Ilona

Megjelent az ILLYÉS Közalapítvány
támogatásával

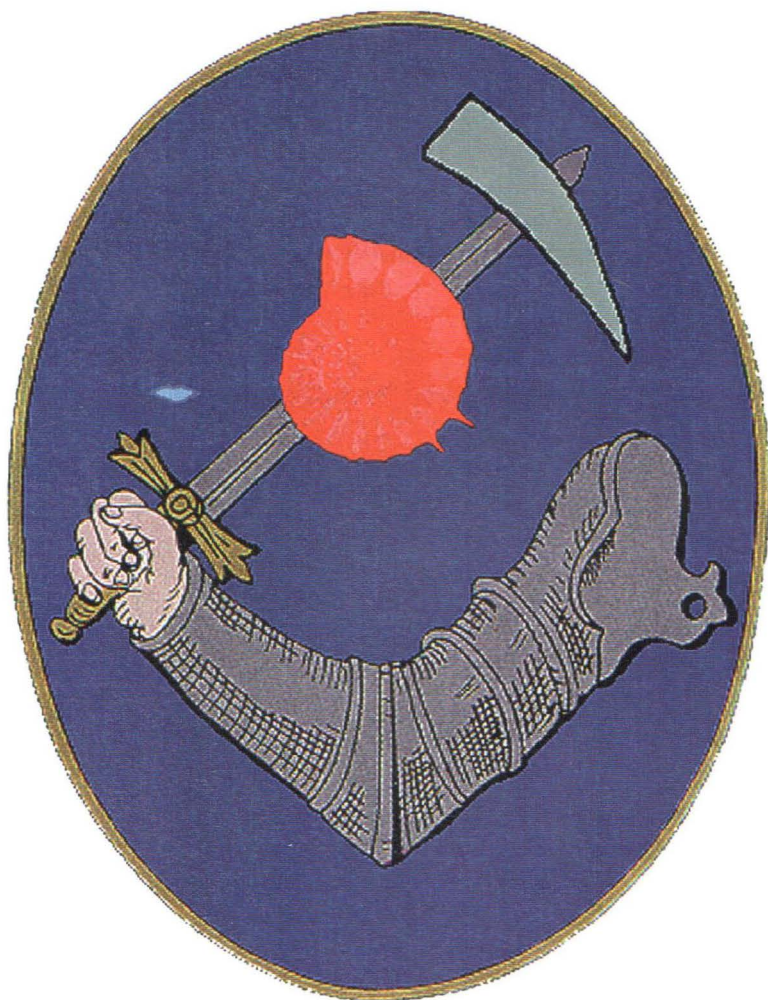
A Nemes Székely Nemzet
borítólapon szereplő címere
KEÖPECZI SEBESTYÉN József munkája (1943)

© Székely Nemzeti Múzeum Alapítvány, 2001

Székely Nemzeti Múzeum – Sepsiszentgyörgy
Természetrájk Részleg

III. SZÉKELYFÖLDI GEOLÓGUS-TALÁLKOZÓ

„Mente et Malleo”

2001

III. SZÉKELYFÖLDI GEOLÓGUS TALÁLKOZÓ tervezett programja

péntek (okt. 26)

regisztráció

10 óra szakmai terepgyakorlat Erdővidékre

14 óra ebéd

18 óra visszaérkezés Sepsiszentgyörgyre

20 óra vacsora

szombat (okt. 27)

reggeli

9 óra plenáris előadások

13 óra ebéd

14 óra poszter bemutatások

16 óra kerekasztal megbeszélés

20 óra vacsora

vasárnap (okt. 28)

reggeli, majd hazaindulás

A Kakukk-hegyről származó kvarc morfológia és fluidzárvány vizsgálatainak részeredményei

*Bálint Attila Zsolt*¹, *Horváth Róbert*², *Gál Ágnes*³

^{1,2,3}Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Kolozsvár

A jelen dolgozat párhuzamot próbál vonni a kvarckristályok morfológiája és a kristályosodás fizikai-kémiai körülményei között, fluidzárvány és goniométeres vizsgálatok segítségével.

A bemutatott kvarcok a Hargita hegység déli részén található Kakukk-hegyről származnak. A Kárpát-Pannon Régió keleti részén elhelyezkedő mészkalkáli vulkanizmus utolsó fázisában keletkezett kőzetek alkotják ezt a térséget.

A mérések részeredményeként elmondhatjuk, hogy a kvarckristályok alacsony szalinitású (sótartalmú) környezetben képződtek. Alakjuk elnyúlt prizmás. Magasindexű romboéderlapok (11.0.-11.1, 7.0-7.1, 6.0.-6.1, 4.0.-4.1, 3.0.-3.1, 2.0.-2.1) pozitív romboéderlapok (1.0.-1.0), negatív romboéderlapok (0.1.-1.1) és prizma (1.0.-1.0) jelennek meg. A magasindexű romboéderlapok és prizma váltakozása által lépcsősnek tűnő alakot vesz fel az innen származó kvarckristály.

A vizsgálathoz szükséges kvarcmintákat Dénes István és Zólya László adták az Első Székely Geológus Találkozón akiknek ezúttal is köszönetet szeretnénk mondani.

A Kelet-Erdélyi pannóniai üledékek arhitektúrája

Krézsek Csaba

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Kolozsvár

A Kelet-Erdélyi (Maros és Nagy-Küküllő közötti terület) – felszínen található – pannóniai üledékek dominánsan mélyvízi környezetben rakódtak le. A Maros és Kis-Küküllő között sziliciklasztitos rámpa környezet ismerhető fel, míg a Kis- és Nagy-Küküllő között elsősorban durva fandelta üledékeket találunk. A megkülönböztetett kilenc üledékes fácies szerkezeti és szöveti jellegzetességei különböző gravitációs tömegfolyásokra utalnak. Az üledékes fáciesek három fáciesegyüttest alkotnak, melyek gravitációs üledékfolyások által dominált fandeltek (?) illetve sziliciklasztitos rámpa-környezet eltérő üledékesedési térszíneit képviselik.

A korapannóniai paleogeográfia szoros összefüggésben áll a késő szarmata (s.str.) nagytektonikai változásai következtében kialakult ősföldrajzi környezettel. Ennek kialakulása a későbádeni extenziós fázis alatt létrejött lisztrikus vetők Szarmata korú inverziójával (transzpreszionális környezet) hozható kapcsolatba, mely következtében medencebelseji vízalatti, esetenként a relatív vízszint fölé nyúló kiemelkedéseket hoznak létre. A rollover-típusú szerkezetek enyhén dűlt, míg a megfordult vetők közelében nagyon meredek rámpák alakulhattak ki. A pannóniai depocenterek változását elsősorban a stirke-slip tektonika dinamikája határozza meg.

Kalcitok Várbükkéből (Balánbánya) és az Ördögmalomról (Nagyhagymás-Öcsém)

Kristály Ferenc¹, Fazakas Domokos²

^{1,2} Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Kolozsvár

Célunk a fent említett helyekről származó kalcit kristályok morfológiai bemutatása. Mintáink egy része a balánbányai bányavállalat Várbükki kitermelésének különböző szintjeiről származnak. Ez a kitermelés egészében a Tölgyesi-sorozat epimetamorf paláiban folyik. Ugyanakkor gyűjtöttünk kristályokat az Öcsém északnyugati részén található kőfolyásokról is. Az Öcsém a Nagyhagymás masszívum déli részét képezi, eredete a mezozoikumban van.

A rendelkezésünkre álló kristályokon goniométeres méréseket és sztereomikroszkopos megfigyeléseket végeztünk, ez a vizsgálataink részeredményét képezi.

Két kolozsvári székfoglaló
(Párhuzamok APÁCZAI CSERE János
és KOCH Antal tanévnyitó beszédében)

PAPP Péter

Magyar Állami Földtani Intézet
Budapest

A 235 évnyi időbeli távolság ellenére is összevethető és ma is elgondolkodtató a címbeli két ünnepi beszéd. Mindkét szerző a maga szűkebb tárgyának a hazai oktatási rendszerben elfoglalt helyzetéből kiindulva elemezte a korabeli állapotokat, és külföldi példákkal is érvelt az időszerű modernizálás mellett. Ezek a javaslatok a XVII. század közepétől pl. az iskolatípusra vonatkoztak, a XIX. század végén a tanszéki-kari környezetre, a fejlődésnek jobban megfelelő szakmai tárgyak oktatására.

Azonban a specializáció menetének akkoriban megtörtént fölismerésével és a budapesti műegyetemen példászerűen érvényesült követésével ellentétben, több közelmúltbeli és mai egyetemi szervezési folyamat sajnálatosan kihagyja, háttérbe szorítja a szakmai felsőoktatás széles területeiről a geológiát.

(Hat és fél gépelt A/4 oldal, 2 címlap-ábrával)

Kézirat lezárva: 2001.X.12.

Elképzelések a Székelyföld földtana tervezett monográfiájáról

Wanek Ferenc

Románia Földtani és Geofizikai Intézete
Kolozsvár

A múltkori Székely Geológus Találkozó egybehangzó elhatározása értelmében a közeljövőben kiadnánk egy átfogó munkát Székelyföld geológiájáról. A szándék egyöntetű volt, de nem volt az, a megjelentetendő mű formájáról, tartalmáról és színvonaláról kialakított kép. Már az akkori vita során sejthető volt, hogy az elképzelések megoszlanak, de nem egyeztettünk. Beszéltünk a régió földtani irodalmának közérthető bemutatásáról, de teljes irodalmának megjelenítéséről is. Legalábbis én ezt érzékelttem.

A munka tervezetének elkészítését JÁNOSI CSABA és én vállaltuk fel. Ennek az első változatát, a javasolt szerzői listával, két fordulóban elkészítettem és megküldtem kollégámnak, ő közben KARÁTSON DÁVIDdal felvette a kapcsolatot, aki teljes készséggel és ügybuzgalommal társulni óhajtott a tervezetünkhöz. KARÁTSON a *Pannon enciklopédia* sorozatának *Magyarország földje* címen 2000-ben megjelent kötet főszerkesztője. Elképzelése szerint hasonló formában kellene kiadványunkat megjelentetni. Ezt lényegében én is jónak látom, néhány észrevétellel és kiegészítéssel.

– Míg Magyarország földtana több korszerű, szakavatott és hozzáférhető kiadásban is napvilágot látott, addig a Székelyföld földtanáról hasonló átfogó mű HERBICH FERENC 1878-as munkája óta nem jelent meg. A szerzői közreműködéshez beszámítható szakemberek lehetőségeit épp úgy, mint a várható vásárlóerőt meghaladó vállalkozás lenne külön egy, a nagyközönségnek szánt olvasmányos, pazarul illusztrált, látványos luxuskiadvány és külön egy, a szakembereknek szóló, a térségről minden földtani területen megfelelő alaptájékoztatót és teljes irodalmat nyújtó könyv párhuzamos, vagy közel egyidejű megjelentetése. De mindkettőre égető szükség volna.

– EINSTEIN annakidején példamutatóan bizonyította, mint lehet magas szakmai igényességgel, de az átlagműveltséggel rendelkezők számára is közérthetően és olvasmányosan, akár a tudomány legelőretoltabb bástyáinak területéről is írni.

– Egy teljes irodalmi háttért nyújtó könyvészet nem haladná meg a kiadandó munka oldalszámának a 15 %-át, de jelenléte nem zavarná azokat, akiknek arra esetleg nincs szüksége, ám megadná minden dokumentálódni óhajtnak, amire szüksége van.

– Meg kell tehát találnunk azt a módot, hogy egy átfogó, a földtan minden területére vonatkozó, látványosan illusztrált, olvasmányosan megírt, de a szakmabelinek teljes irodalmat nyújtó könyvet tegyünk le az asztalára.

– A *Pannon enciklopédia* említett kötete nemcsak Magyarország földtanát, de annak fizikai földrajzát is részletesen bemutatja. Ez a változat eredeti elképzeléseinkben nem szerepelt, tömegében pedig majdnem megduplázná a kiadványt (*Magyarország földje* esetében a földrajzi rész a kötet több mint 45 %-át teszi ki), ami mellel jelentős árnövekedést is jelentene esetünkben. Tehát, úgy gondolom, ebben is különböznie kellene kiadványunknak a felvetett modelltől.

Ebben a szellemben állítottam össze a könyv kiadói tervezetét és bocsájtom most vita tárgyául.

A Székelyföld földtana

fejezeteinek tervezett oldalszám beosztása

1. Általános jellemzés = 9
  - 1.1. Mit értünk Székelyföld alatt [A történelmi Székelyföld (1872-ig)] (**max. 2 o.**)
  - 1.2. Székelyföld földrajzi tagolása és tájai (**3-5 o.**)
  - 1.3. Székelyföld földtanának általános jellemzése (**max. 2 o.**)
2. A Székelyföld földtani kutatásának története (**4-5 o.**) = 5
3. A Székelyföld és környezetének mélyszerkezete (**7-8 o.**) = 8
4. A Székelyföld földtani felépítése és földtörténete = 116
  - 4.1. Prekambriumi és paleozoikumi átalakult képződmények
    - 4.1.1. Litosztratigráfia (**2-3 o.**)
    - 4.1.2. Metamorf fáciesek és petrográfia (**3-5 o.**)
    - 4.1.3. A metamorf folyamatok története (prográd és retrográd metamorfózis, szerkezeti fejlődéstörténet) (**4-6 o.**)
    - 4.1.4. Őslénytani (palinológiai) adatok (**1-2 o.**)
  - 4.2. Későpaleozoikumi és mezozoikumi képződmények
    - 4.2.1. Üledékes képződmények a Keleti-Kárpátok takaróredős szerkezeteiben
      - 4.2.1.1. Óceáni és epikontinentális üledékek
        - 4.2.1.1.1. Litosztratigráfia (**3-4 o.**)
        - 4.2.1.1.2. Biosztratigráfia (**5-6 o.**)
        - 4.2.1.1.3. Fáciesanalízis, üledékföldtan (**2-3 o.**)
        - 4.2.1.1.4. Psföldrajzi rekonstrukciók (**3-4 o.**)
      - 4.2.1.2. Flis üledékek (**7-9 o.**)
        - 4.2.1.2.1. Litosztratigráfia
        - 4.2.1.2.2. Biosztratigráfia
        - 4.2.1.2.3. Fáciesanalízis, üledékföldtan
        - 4.2.1.2.4. Ősföldrajzi rekonstrukciók
    - 4.2.2. Későpaleozoikumi és mezozoikumi üledékek az Erdélyi-medence keleti felének mélyszerkezeteiben (**1-2 o.**)
    - 4.2.3. Akkréciós bazaltok a Keleti-kárpátokban és az Erdélyi-medence aljzatában (**2-3 o.**)
    - 4.2.4. A Ditrói szienit-masszívum (**8-10 o.**)
      - 4.2.4.1. A masszívum ásványai, kőzettana
      - 4.2.4.2. A masszívum szerkezete és genetikája
  - 4.3. Paleogén képződmények
    - 4.3.1. A Keleti-Kárpátok paleogén koramiocén flis üledékei (**6-8 o.**)
      - 4.3.1.1. Litosztratigráfia
      - 4.3.1.2. Biosztratigráfia
      - 4.3.1.3. Fáciesanalízis, üledékföldtan
      - 4.3.1.4. Psföldrajzi rekonstrukció
    - 4.3.2. Epikontinentális paleogén az Erdélyi-medence keleti felének aljzatában és nyomai annak keleti peremén (**1-2 o.**)

- 4.4. Neogén képződmények
- 4.4.1. Az Erdélyi-medence neogén molassz üledékei
- 4.4.1.1. Litosztratigráfia (3-4 o.)
- 4.4.1.2. Biosztratigráfia (3-4 o.)
- 4.4.1.3. Fáciesanalízis, üledékföldtan (4-5 o.)
- 4.4.1.4. Ősföldrajzi fejlődés (2-3 o.)
- 4.4.2. A Keleti-Kárpátok belső medencéinek plio-pleisztocén tavi üledékei (5-6 o.)
- 4.4.3. A Keleti-Kárpátok plio-pleisztocén mészkalkáli vulkanizmusa (9-10 o.)
- 4.4.3.1. A vulkáni vonulat petrológiája
- 4.4.3.2. A vulkáni vonulat kitorési központjai térben és időben
- 4.4.4. Alsórások – Olthévíz környékének köpenybazaltjai (4-6 o.)
- 4.5. Negyedkori folyami üledékek a Székelyföldön (1-2 o.)
- 4.6. A Székelyföld talajai az aljzat és a fejlődéstörténet tükrében (3-4 o.)
- 4.7. A Székelyföld szerkezeti fejlődése és a mai felszín földtani térképe (3-5 o.)
5. A Székelyföld hidrogeológiája (3-5 o.) = 5
6. A Székelyföld geomorfológiája = 17
- 6.1. A Székelyföld geomorfológiai tagolása (2-3 o.)
- 6.2. A gyűrt szerkezetek felszíni formakincse (2-3 o.)
- 6.3. Vulkanári szerkezetek morfológiája (3-4 o.)
- 6.4. Karsztmorfológia és barlangok a Székelyföldön (1-2 o.)
- 6.5. A medencék formakincse (1-3 o.)
- 6.6. A folyóvízrendszerek morfordinamikája (1-2 o.)
7. A székelyföld őslénytana = 17
- 7.1. Mezozoikumi gerinctelen kövületlelőhelyek (3-4 o.)
- 7.2. Neozoikumi gerinces és gerinctelen kövületlelőhelyek (3-4 o.)
- 7.3. Negyedkori gerinces és gerinctelen kövületlelőhelyek (1-2 o.)
- 7.4. A székelyföldi üledékes képződmények parányőslénytana (3-4 o.)
- 7.5. A székelyföld paleobotanikája (2-3 o.)
8. A Székelyföld ásványtani topográfiája = 6
- 8.1. Székelyföldi ásványleltár (3-4 o.)
- 8.2. A székelyföldi ásványok és kőzetek mikroszkópos tanulmányozásának eddigi eredményei (1-2 o.)
9. Székelyföld ásványvagyona = 41
- 9.1. Érctelepek, jelentősebb ércesedések
- 9.1.1. Székelyföldi vasérc (1-2 o.)
- 9.1.2. Színesfémérc a kristályospala vonulatokban (2-3 o.)
- 9.1.3. Hidrotermás ércesedések a neogén vulkáni vonulat mentén (1-2 o.)
- 9.1.4. Ritka fémek a Gyergyói-szientmasszívumban (2-3 o.)
- 9.2. Fosszilis energiahordozók a Székelyföldön
- 9.2.1. Kőolaj a Keleti-Kárpátokban (2-3 o.)
- 9.2.2. Földgáz az Erdélyi-medencében (3-4 o.)

- 9.2.3. A székelyföldi lignitlepek **(3-4 o.)**
- 9.2.4. A székelyföldi tőzegelőfordulások **(1-2 o.)**
- 9.3. Hasznosítható szilikátok
  - 9.3.1. Agyagásványok, kvarc és földpát, faragott és zúzott kövek, homokok, kavicsok **(1-2 o.)**
  - 9.3.2. Drágakövek, ékkövek, díszkövek **(3-4 o.)**
- 9.4. Az Erdélyi-medence keleti peremének sókészletei **(3-4 o.)**
- 9.5. Székelyföld ásványvizei és mofettái
  - 9.5.1. Ásványvizek **(4-5 o.)**
  - 9.5.2. Gázömlések **(2-3 o.)**
- 10. A székelyföldi földtani örökség értékesítése = 24
  - 10.1. A székelyföldi bányászat múltja, jelene, valamint jövőképe a tartalékok és versenyképesség tükrében **(4-5 o.)**
  - 10.2. Környezetföldtani realitások **(3-4 o.)**
  - 10.3. Természetvédelem, földtani rezervációk **(4-5 o.)**
  - 10.4. Gyógyfürdők, mofetták, turisztikai vonzásoközpontok **(4-5 o.)**
  - 10.5. Egy alternatíva a jövőre nézve: szervezett geoturizmus **(3-5 o.)**
- Bibliográfia kb. 40 o.

max 290 o.

felkerekítve 300 o.

**A III. SZÉKELYFÖLDI GEOLÓGUS TALÁLKOZÓ
fő támogatója**

A rendezvény sikeres megszervezésben segítségünkre voltak:

Sepsiszentgyörgyi EMT

Romtelecom Rt

Cosys KFT

Kónya Ádám

Külön köszönet könyvadmányaikért:

Magyar Állami Földtani Intézet részéről Csongrádi Márta és dr. Kordos László

Magyarhoni Földtani Társulat részéről dr. Dudich Endre

JEGYZET